ISSN: 3060-4613

13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№6/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 534 sahifa,
5-iyun, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024-yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko'ra, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo'yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Iqim o'zgarishi muammolari va "yashil ko'nikmalar"ning rivojlanishi....14
Abdurashit Karimovich Avliyaqulov

TTJlardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash, mavjud ijtimoiy-axloqiy muammolarni hal etish bo'yicha ilg'or xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish....18
Xasanboy U. Abdusamatov

Integrativ yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning asosiy omili....26
Jalilov Nodirjon Azamatovich

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning sibling munosabatlari diagnostikasi....30
G'ayibova Nargiza Anorbayevna

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim omillari....33
Hakimova Gulmira To'xtatoshevna

Bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni muzey pedagogikasi vositasida rivojlantirishning pedagogik-psixologik jihatlari....37
Marayimova Kibriyoxon Islomjon qizi

Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda o'zbek tilining ta'siri....41
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Сторителлинг как инструмент формирования ценностных ориентаций старшеклассников....44
Умрихина Виктория Игоревна

Формирование эстетических предпочтений учащихся музыкальных школ в условиях инклюзивного образования на основе стилевого подхода....52
Ахунова Умида Ойбековна

Sun'iy intellektning ta'limga integratsiyasi: o'qitish va boshqaruvdagi o'rni....55
Abduxamidova Muyassar Xalimjon qizi

Buxorodagi jadidchilik harakatining o'ziga xosligi va maktablardagi ta'lim tizimi....60
Axrorov Ixtiyor Doniyorovich

Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarning moslashuvida oila va maktabning roli....63
Dadaboyev Jahongir Sherdil o'g'li

Влияние длительной госпитализации на образовательную траекторию ребенка: междисциплинарный подход....67
Сайфутдинова Насиба Нурматовна

O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi....75
Otasheva Lola Shoto'rayevna

Psixologik tadqiqotning umummetodologik va xususiy metodologik tamoyillari....78
Xodjimatova Nazira Toshmatovna, Mallayeva Gulshoda Maxmudjonovna

Rivojlanishida nuqsoni bor bo'lgan bolalarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda inklyuziv ta'limning o'rni....81
B. Xusniddinova

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida loyihaviy tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish....85
Zulaykho Samatovna Ro'ziyeva

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini dars jarayonida rivojlantirish texnologiyasi....89
Xudaybergenova Nawrızbiyke Qanat qızı

Sonlarni obrazlar bilan bog'lash orqali mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi....92
Kalekeeva Sarbinaz Turkmenbaevna

Methodology of Teaching English to Preschool Children....96
Khurshida Tojimurodova

Malaka oshirish jarayonida yo'riqchilarning kasbiy kompetentligini takomillashtirishning ijtimoiy zaruriyati..100
Ch. B. Nalibayeva

O'qituvchilarning o'quvchilar bilan hamkorlik munosabatlari....103
G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi

Falsafada haqiqatni izlash: empirizm va rasionallizmning o'rni....106
Boymirzayeva Xurshida Sobirovna

Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun axborot bilan ishlashni o'rgatishning didaktik asoslari 110
Ismoilov Ravshan Yakubjon o'g'li

An Evaluation of the Impact of The Theme-Based Approach on Young Learners' Speaking Development.. 113
Khamraeva Gulchekhra Ibrakhimovna

O'smirlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar 118
Majidov Jasur Baxtiyarovich, Xolmatova Dilorom Vahobjon qizi

Informatika fanini o'qitishda mobil dasturiy vositalaridan foydalanish imkoniyatlari 123
Jo'rayev Ilhom Isxoqovich

Muqimiy asarlari vositasida talabalarda kitobxonlik tizimini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish 126
Muxlisa Satriddinovna Muhitdinova

Korpus lingvistikasida lingvostatistik tahlil metodi 132
Nuritdinov Abrorbek Sayfiddin o'g'li

Bo'lajak o'qituvchilarni ruhlantirish va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish 136
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Samandarova Dildora Javlon qizi

Tizimli-faoliyatli yondashuv asosida umumpedagogik akt kompetentlikni shakllantirish muammosining nazariy-metodologik jihatlari 139
Saloxiddinova Umidaxon Mansurjon qizi

Nutqiy kamchiliklarni kamaytirishda o'yinlarning o'rni 143
Jabborova Oltinoy

Matn bilan ishlash bosqichlari va ularning ingliz tilini o'rgatishdagi didaktik ahamiyati 146
Soliyev Umidjon Yulchivoyevich

Ta'lim tizimini boshqarishda talabalar boshqaruvining qiyosiy tahlillari 150
Uzaqov Nomozali Hamdamovich

Zamonaviy ta'lim muassasalarida pedagoglarning boshqaruv malakasini rivojlantirish yo'llari 153
Z. M. Zarifova

Rossiya imperiyasining Surxon vohasi qishloq xo'jaligi va irrigatsiya tizimidagi siyosati tarixi 159
Abdurashidov Anvar Abdurashidovich

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari katta guruh tarbiyalanuvchilarini badiiy adabiyot bilan tanishtirish texnologiyalari 164
Axmadaliev Sidiqjon Yigitalievich

Ota-onalarning ta'lim sifatiga ta'siri 167
Axmadqulova Ozodaxon Xamidullo qizi

Surxon voxasi toponimlarining tarixshunosligi 170
Boboyeva Sitora Ro'zimaxmatovna

O'zbek etnopedagogikasi rivojlanishining nazariy asoslari 174
Davlatova Shaxnozaxon Doniyor qizi

Sihatgohlarda davolanuvchilar salomatligini saqlashda jismoniy tarbiya vositalaridan samarali foydalanish texnologiyalari 178
G'aniyev Suxrob Abduvali o'g'li, Ergashov Shoxrux Yusuf o'g'li

Ikkinchi jahon urushi davrida Surxon vohasi ayollarining maorif va madaniyat sohasiga qo'shgan munosib hissalari 183
Hakimova Muyassar Rashidovna

Kitob mutolaasining pedagogik-psixologik asoslari 188
Il'yasova Dilshoda Akmal qizi

O'zbekiston tarixini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, Turkistondagi siyosiy jarayonlar, Turkiston muxtoriyati 191
Isaev Oybek Axmed o'g'li

Boshlang'ich ta'limda ona tili fanidan mustaqil ishlarni tashkil etishda matnlar ustida ishlash metodikasi 195
Iskandarova Maftuna Quvondiq qizi

Sinfdan tashqari tadbirlarda o'smir yoshdagi o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorligini tarbiyalash metodi 199
Latipova Nigoraxon Isakovna, Ibraimov Xolboy Ibragimovich

Tarixni o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning ahamiyati 202
Maxmatkulova Nozikoy Choriyevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Increasing the Efficiency of Economic Education Through Project-Based Educational Technologies 210
Nurmatova Maftuna Ilkxamovna
Rassom O'rol Tansiqboyev asarlari vositasida maktabga tayyorlov guruhi bolalarini tabiat manzarasini chizishga o'rgatish..........213
Po'latov Foziljon Usibjonovich
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishdam raqamli ta'lim vositalarining o'rni..........216
Qayumova Odinaxon Buvarayim qizi
Milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik asoslari..........219
Sa'dullayeva Sarvinoz Ubadullo qizi
Neyrodinamik gimnastikalar yordamida o'quvchilarning matematik tafakkurini rivojlantirish..........223
Sanobar Ibragimovna Kenjayeva
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasi va korrektsiyasi..........228
Saotmuradova Zebo Yuldash qizi
Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashning xususiyatlari..........232
Shukurova Nilufar Gayratovna
Maktabgacha ta'lim direktori shaxsiy kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalardan foydalanish..........237
Ravshanova Nargiza Norboyevna, Suvonova Sohiba Eshquvvat qizi
Surxon vohasining ijtimoiy hayotida sog'lomlashtirish oromgohlarining o'rni..........241
Tilovov Qorjov Bekbayevich
O'quvchilarning ma'naviy immunologik tarbiyasini shakllantirishning ilmiy asoslari..........248
Toshmamatova Shoxsanam Muzaffar qizi
Theoretical Foundations, Essence, Content and Forms of Economic Education for Students of Grades 5-6 of Secondary Schools..........251
Turakhanov Oybek Davlatalievich
Tarbiyachining shaxsiy fazilatlari va pedagogik mahorati..........257
Usarova Muborak Xabibulla qizi, Abduraxmanova Matluba Kamoliddin qizi
Boshlang'ich ta'limda kommunikativ yondashuvga asoslangan o'qitish metodlarini takomillashtirish usullari..........260
Xoliqova Matluba Mardon qizi
Xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish jarayonini takomillashtirishning shakl, metod va vositalari..........263
Xudoyqulova Sevara Yorqul qizi
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy tarbiyasida xalq pedagogikasi an'analaridan foydalanish..........266
Yunusova Dildoraxon Xikmat qizi
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish..........270
Yusufaliyeva Gulnora Abdurahmonovna
Способы и средства обучения ценности времени в младших классах (на уроках русского языка)..........275
Ниязова Хилола Хаят кизи
Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования..........278
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи
5–7-sinflar ingliz tili darsliklaridagi muloqot matnlarining tahlili..........281
Abdumurodova Dilnoza Azimjon qizi
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining intellektual ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni..........284
Abduraxmonova Noila Nasim qizi
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tabiiy fanlar nazariyasi va metodikasi fani rivojlanish tarixi..........289
Abduraxmonov Zaribjon Mansurovich, Umaraliyeva Baxtilaxon Raxmonali qizi, G'ofurova Zarnigorxon Shuxratovna
Informatika darslarida o'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning nazariy asoslari..........293
Ahmadova Kamola Ahmad qizi
Methodology for Increasing the Efficiency of Training 10–12-Year-Old Tennis Players..........297
Akhmedova N. I.
Musiqa ta'limi yo'nalishi talabalarida ingliz tili fani doirasida kasbiy-muloqotni rivojlantirish tamoyillari..........301
Ashurova Zulayxo Erkinovna

Pedagogik oliy ta'limda "tasviriy faoliyatga o'rgatish metodikasi" modulini o'qitishning pedagogik va metodik xususiyatlari 306
Boliyeva Lola Shukurovna

O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili 309
Rahmon Ernazarov

Maktabgacha ta'limda kompyuter texnologiyalari orqali bolalarning intellektual rivojlanishini ta'minlash 313
G'ulomova Muxlisa Ulug'bek qizi

Maktabgacha ta'lim muassasasida huquqiy tarbiyani amalga oshirish yo'llari 317
Karimova Umida Sharopovna

Raqamli ta'lim muhitini shakllantirish asosi sifatida kichik maktab o'quvchilariga informatika va axborot texnologiyalarini o'qitishning o'quv-uslubiy ta'minoti 322
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Aliyev Mahmud Muso o'g'li

Использование личностно-ориентированных образовательных технологий в дошкольном образовании 327
Мирзатова Гулшода Худойбердиевна

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish mohiyati 332
Najmiddinova Saodat Abduvohid qizi

Ta'lim jarayonida mozaika texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning intellektual kompetentligini rivojlantirish 335
O'rinov Rustambek Yoqubjonovich

Oilaviy munosabatlarga ijtimoiy-psixologik ta'sirlar va ularning ahamiyati 340
Otanazarova Muhayyo Uktamova

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari sharoitida bolalarning harakat faoliyatini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 344
Radjapova Gulbahor Mamatraimovna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda refleksiv ko'nikmalarini shakllantirish metodik muammo sifatida 348
Raxmonova Iroda Samijonovna

Voleybol sport seksiya mashg'ulotlarini tashkil etishda ishlab chiqilgan ilmiy-metodik dastur va anketa so'rovi natijalari tahlili 352
Sulaymonov Jahongir Solijonovich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiy va nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol va kollaborativ metodlar qo'llanilishi 361
Temirova Iqbol Sadriddinovna

Zamonaviy gumanitar bilimlarda "axborot kompetentligi" tushunchasining tarixiy-mantiqiy tahlili 365
Xoshimova Xulkaroy Xoshimjon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'quv-bilish faolligini rivojlantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish metodikasini takomillashtirish 369
Yuldoshova Mehriniso Ochildiyevna

Gumanitar fanlarda milliy folklordan foydalanishning ahamiyati 372
Abduxakimova Maxfuza Abduraxmonova

Методика усовершенствования коммуникативной толерантности детей в процессе изучения русского языка и литературы в начальных классах 376
Тошматова Мукаррам Джумановна, Дадаева Фируза Акрамовна

Психологические, лингвистические и педагогические компоненты в раннем обучении иностранным языкам в эпоху цифровизации образования 380
Турдикулова Эъзозхон Эркинжон кизи

Формирование коммуникативных умений учащихся младших классов средствами филологических наук 383
Хожиева Малика Хусниддиновна

The Formation of Syntactic Paradigmatics 388
Turdiyeva Nilufar Anvarovna

Oliy ta'limda zoologiya fanini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish 391
Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna

O'zbek kurashchilarining kurash usullari va taktik harakatlarini o'zlashtirish darajalari 395
Qon'irbaev Dastan

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida atrof olamga nisbatan mas'uliyatliklikni takomillashtirish mexanizmi 399
Abdulhakimova Fotima Turduqil qizi
Maktabgacha yoshdagi bolalar kreativ fikrlashini rivojlantirishning pedagogik-psixologik qonuniyatlari 403
Abdusattorova Umida Abdusamat qizi
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonini tashkil etish yo'nalishlari 406
Ametova Guljamilya Elbrusovna
Fanlararo aloqadorlik asosida tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari... 410
Babayeva M. A.
Rahbarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishni boshqarish chora-tadbirlari.. 413
Bagmatov Davlatjon
Rivojlanayotgan davlatlarda ota-ona va farzand munosabatlari.. 418
Bobojonova Nazira Merganboy qizi
Huquqiy fanlarni innovatsion o'qitish usullarining afzalliklari 422
Dauletbaeva Jadiraxan Aliy qizi
Ona tili o'qituvchilarining nutqi bilan bog'liq muammolar va unga doir yechimlar.. 426
G'. Do'stmurodov
Barqaror rivojlanish kontekstida maktabgacha ta'lim: bolalarda ekologik ongni shakllantirish.................... 430
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna
Duduqlanishni bartaraf etishda kompleks yondashuv 433
Ibroximova O'g'iloy Inomjon qizi
Transformatsiya-lashayotgan jamiyatda yoshlarning shaxsiy resurslari va psixologik barqarorligi 437
Irisbayeva Qunduzxon
Talabalarda kasbiy kreativlik ko'nikmalarini shakllantirish samaradorligi va uning natijalari 440
Ismanova Ma'mura Abdumo'minovna
Maktabgacha yoshdagi serebral falajli bolalarda nutq va motorikani rivojlantirish 444
Isodullayeva Iqboloy Sodiqjonovna
Talabalarning intellektual-kognitiv salohiyatini rivojlantirishda kredit-modul tizimining pedagogik jihatlari .. 447
J. Otepbergenov
Yashil suvo'tlar (Chlorophyta) bo'limini o'qitish metodikasi 451
M. N. Xayitova
Bo'lg'usi pedagoglarda empatik kompetensiyalarni rivojlantirish:
zamonaviy yondashuvlar va amaliy strategiyalar 457
Mambetkarimova Indira Polatbaevna
An Analysis of the Present-Day use of English Folklore in Education.. 460
Maxsudaliyeva Ranokhon Bakhodir qizi
Yoshlarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning psixologik xususiyatlari 463
Mirzaxmatova Sayyora Saydaxmatovna
Kasbiy kompetensiya tushunchasi va uning mohiyati 466
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna
Boshlang'ich sinfda matematika o'qitishni tashkil qilish shakllari 471
Norquvatova Diyora Davron qizi
Zamonaviy ta'limda inklyuziv yondashuvlar: o'qituvchilarning kasbiy tayanchlarini takomillashtirish.......... 475
Olimova Nodirabegim Ibrohimjon qizi
Jadidlar ta'lim orqali jamiyatni o'zgartirishga intilganlari, ularning maqsadlari va erishilgan natijalar.......... 479
Omonov Asliddin Sunnatovich
O'zbek tilida rang bildiruvchi leksik birliklarning tarixiy-etimologik tahlili.. 481
Rahmon Ernazarov
Boshlang'ich ta'lim – inson kamolotining ilk poydevori! 485
Ravshanova Ra'no Raup qizi
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda
zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish 489
Saidova Dilnoza Baxtiyor qizi
Mental arifmetika orqali bolalar intellektini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 493
Saydaliyeva Umidabonu Sharifjon qizi
Innovatsion ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish muammosi 496
Sharipova Sevara Erkin qizi
CEFR doirasida arab tilida yozma nutq kompetensiyasini baholash mezonlari va amaliy usullar 499
Sindarova Malika Aziz qizi

VARK ta’lim modelining pedagogik oqibatlari 503
Temirova Mushtariybonu

Kasbiy rivojlanish soatlarida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish 507
Temirova Rushana Ravshan qizi, Nishonova Durdona Olimjon qizi

Teaching on Empty: Burnout Challenges in Elt Classrooms 511
Usmanova Nilufar Xasan qizi

Ona tili ta’limini tashkil etish jarayonining ilmiy-nazariy tendensiyalari 514
Uzoqova Maftuna Abdirazzoqovna

Критическое мышление в контексте эмоционального интеллекта 518
Нажмудинова Мадина Халимовна

Реформа образовательной системы для повышения качества и доступности образования, как одна из целей устойчивого развития 521
Аскарова Ф. А.

Yengil atletika sport turida uzunlikka sakrovchilarni mashg‘ulot jarayonida tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirish uslubiyati 528
Ro‘zmetov Rasul Tangirberganovich

Nutq – ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida: maktabgacha yoshdagi bolalarda shakllanish bosqichlari va yondashuvlar 532
Sharipova Guzal Sodiqovna, Xabibullayeva Maftunaxon Vaxobjon qizi

NUTQ – IJTIMOIY TARAQQIYOT OMILI SIFATIDA: MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA YONDASHUVLAR

Sharipova Guzal Sodiqovna
Nizomiy nomidagi Oʻzbekiston milliy pedagogika universiteti
"Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi"
kafedrasi prof.v.b PhD

Xabibullayeva Maftunaxon Vaxobjon qizi
Xalqaro Nordik Universiteti
Pedagogika va psixologiya yoʻnalishi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda nutqni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Bolalarning nutqiy qobiliyatlarini shakllantirish jarayonida psixologik va pedagogik yondashuvlarning ahamiyati, ularning til oʻrganishdagi roli hamda samaradorligini oshirish yoʻllari yoritib beriladi. Shuningdek, nutq rivojlanishining yoshga xos xususiyatlari, bolalar bilan ishlashda samarali tavsiyalar taqdim etiladi. Maqolada pedagoglar va ota-onalar uchun amaliy tavsiyalar ham berilgan boʻlib, ular bolalarning ogʻzaki va yozma nutqini rivojlantirishga koʻmaklashadi.

Kalit soʻzlar: nutq rivojlanishi, tayyorlov guruhi, psixologik-pedagogik asoslar, til oʻrganish, metodlar, innovatsion texnologiyalar.

Abstract: This article analyzes the psychological and pedagogical foundations of speech development in children of the preparatory group. The importance of psychological and pedagogical approaches in the process of forming children's speech abilities, their role in language learning, and ways to increase their effectiveness are highlighted. Age-specific features of speech development are also presented, as well as effective recommendations for working with children. The article also provides practical recommendations for educators and parents, which will help develop children's oral and written speech.

Key words: speech development, preparatory group, psychological and pedagogical foundations, language learning, methods, innovative technologies.

Аннотация: В статье анализируются психолого-педагогические основы развития речи детей подготовительной группы. Подчеркивается значение психолого-педагогических подходов в процессе развития речевых навыков детей, их роль в обучении языку, пути повышения их эффективности. Также представлены возрастные особенности развития речи, а также эффективные рекомендации по работе с детьми. В статье также даны практические рекомендации для педагогов и родителей, которые помогут развивать устную и письменную речь детей.

Ключевые слова: развитие речи, подготовительная группа, психолого-педагогические основы, изучение языка, методика, инновационные технологии.

KIRISH

Bolalarning nutqini rivojlantirish – ularning umumiy rivojlanishi va shaxsiy taraqqiyotida muhim oʻrin tutadi. Ayniqsa, tayyorlov guruhi yoshidagi bolalar uchun toʻgʻri va izchil nutqni shakllantirish kelajakdagi oʻqish, muloqot va ijtimoiy moslashuv jarayonlarida katta ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogika va psixologiya sohasida bu mavzuga oid keng qamrovli tadqiqotlar olib borilgan boʻlib, ularning natijalari bolalar nutqini rivojlantirishda muhim omillarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu maqolada tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda nutqni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari, yetakchi olimlarning ilmiy ishlari va tajribalari tahlil qilinadi.

Nutq – insonning asosiy kommunikativ vositasi boʻlib, bola rivojlanishining barcha jabhalariga ta'sir koʻrsatadi. Hozirgi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning nutqini rivojlantirish boʻyicha yangi yonda-

shuvlar qo'llanilmoqda. Texnologiyaning rivojlanishi, zamonaviy pedagogik usullar va innovatsion dasturlar nutqiy rivojlanishga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu sababli, ushbu masala dolzarb bo'lib, pedagog va psixologlar tomonidan chuqur tadqiq etilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nutq rivojlanishining psixologik asoslariga ko'ra, nutqning shakllanishi va rivojlanishi bolalar psixikasining rivojlanishi bilan uzviy bog'liq. L.S. Vigotskiy o'zining madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida nutq bola fikrlashining asosiy vositasi ekanligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, bola dastlab tashqi nutq orqali o'z atrofidagi dunyoni tushunadi, keyinchalik esa ichki nutq shakllanadi va tafakkur jarayoni rivojlanadi. J. Piajening kognitiv rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bola nutqining shakllanishi bilish jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, ularni idrok, xotira va tafakkur kabi omillar qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, A.N. Leontev va D.B. Elkoninlar bolalarning nutqiy rivojlanishini psixologik faoliyat va o'yin orqali shakllantirish mumkinligini ta'kidlaganlar. J. Bruner esa bolalar nutqining rivojlanishida ijtimoiy o'zaro ta'sirning o'rni juda muhim ekanligini ta'kidlaydi. U bola tilini rivojlantirishda ota-onalar va pedagoglar tomonidan taqdim etiladigan "qo'llab-quvvatlash tizimi" (scaffolding) muhim rol o'ynashini ko'rsatgan.

Nutq rivojlanishiga bolaning emotsional holati ham katta ta'sir ko'rsatadi. Masalan, A. Maslou va E. Erikson kabi psixologlarning tadqiqotlariga ko'ra, bola o'zini xavfsiz va qulay his qilgan muhitda tezroq nutqiy rivojlanishga erishadi. Bu esa maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar bilan ishlashda individual yondashuvni talab qiladi.

Nutq rivojlanishining pedagogik asoslariga ko'ra, bolalar nutqining rivojlanishiga ta'lim-tarbiyaning ta'siri katta. Ushbu sohada K. D. Ushinskiy kabi rus pedagoglari bolaning nutqini rivojlantirishda atrof-muhit va o'qituvchining roli muhim ekanligini ta'kidlaganlar. O'zbek pedagoglari va metodistlari orasida G'. Salomova, M. Yuldasheva, O. Musurmonova kabi olimlar bolalarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish bo'yicha izlanishlar olib borganlar. Ularning ishlarida bolalar nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalari, muloqot muhitini yaratish, badiiy adabiyot va og'zaki nutq mashqlaridan foydalanish zarurligi ta'kidlangan. Maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan yangi pedagogik texnologiyalar, jumladan, interfaol metodlar, multimediya vositalari va kommunikativ yondashuvlar bolalarning nutqiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Nutqni rivojlantirish bo'yicha xalqaro tadqiqotlar ham katta ahamiyatga ega. A. V. Zaporojes va N. I. Zinkin kabi rus olimlari bola nutqining psixologik asoslarini o'rgangan bo'lsa, xorijiy tadqiqotchilar orasida Noam Chomsky, J. Bruner, B. F. Skinner kabi olimlar til rivojlanishining turli nazariyalarini ilgari surganlar. Chomsky til qobiliyatining tug'ma ekanligini ta'kidlagan bo'lsa, Bruner bola tilini rivojlantirishda ijtimoiy muhitning roli muhimligini ko'rsatgan. B. F. Skinner esa bolalarning til o'rganish jarayoni mukofot va rag'batlantirish orqali mustahkamlanishini ta'kidlagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bolalarning nutqiy rivojlanishida atrof-muhitning o'rni beqiyosdir. Ota-onalar, tarbiyachilar va jamiyat nutq shakllanishida asosiy ishtirokchilar hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning nutqiy rivojlanishi ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq bo'lib, muloqot tezligi va sifati bolaning nutqiy ko'nikmalariga bevosita ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar nutqining rivojlanishi quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Boshlang'ich bosqich (1–2 yosh) – onomatopetik so'zlardan iborat;
2. Ikkinchi bosqich (2–3 yosh) – oddiy gaplar tuzish va so'z boyligini oshirish;
3. Uchinchi bosqich (4–5 yosh) – murakkab gaplarni ishlatish va fikrlarini aniq ifodalash;
4. To'rtinchi bosqich (6–7 yosh) – maktabga tayyorgarlik ko'rish va mustaqil nutq ko'nikmalarini rivojlantirish.

Nutqni rivojlantirish uchun pedagogik texnologiyalar ham qo'llaniladi, jumladan:

- o'yin texnologiyalari (rol o'yinlari, nutq mashqlari); innovatsion usullar (multimedia vositalari, interaktiv darsliklar);
- musiqaviy va ritmik mashqlar (nutqni tezlashtirish va talaffuzni yaxshilash).

Nutqning rivojlanishi nafaqat psixologik va pedagogik omillarga, balki biologik jarayonlarga ham bog'liq. Bola tug'ilgandan so'ng nutqiy rivojlanish asosan miya faoliyati va eshitish-talaffuz apparatining rivojlanishi bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bosh miya yarim sharlari, ayniqsa chap yarim sharning Broka va Vernike markazlari nutq shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, eshitish qobiliyati va artikulyatsion apparatning rivojlanishi ham bola nutqining to'g'ri shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ba'zan nutqiy buzilishlar uchraydi. Logopedik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu buzilishlar quyidagi turlarga bo'linadi:

- dislaliya – tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish;
- dizartriya – nutq apparatidagi muammolar tufayli yuzaga keladigan nutq buzilishi;
- alaliya – miya nutq markazlarining rivojlanishidagi muammolar sababli nutqning sust rivojlanishi;
- tutqanoq (stammering) – psixologik va fiziologik omillar ta'sirida nutqning uzilishli bo'lishi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun erta aniqlash va maxsus logopedik mashg'ulotlar o'tkazish tavsiya etiladi. Tayyorlov guruhi yoshidagi bolalar bilan og'zaki nutq mashqlari, jismoniy mashg'ulotlar va nafas olish texnikalari orqali muammolarni bartaraf etish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nutqiy rivojlanish jarayoni bolaning ijtimoiy muhitiga bog'liq. Oilaviy muhitning ahamiyati juda katta bo'lib, ota-onalar va qarindoshlarning bolaning nutqiy rivojlanishiga ta'siri juda kuchli. Tadqiqotlarga ko'ra, nutqiy rivojlanishda quyidagi omillar muhim hisoblanadi: Ota-onalar bilan doimiy muloqot; Kitob o'qish va ertak aytib berish amaliyoti; Nutqiy o'yinlar va suhbatlar tashkil qilish; Bola fikrlarini erkin ifodalashiga imkon berish. Jamiyat ham bolaning nutqiy rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Bog'cha tarbiyachilari, do'stlari va pedagoglarning bola bilan to'g'ri nutqiy muhit yaratishi uning so'z boyligini oshirishga va to'g'ri talaffuz qilishiga yordam beradi.

Hozirgi kunda bolalarning nutqiy rivojlanishiga zamonaviy texnologiyalar yordamida ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin. Quyidagi texnologik vositalar nutqiy rivojlanishga yordam beradi:

- Interaktiv ta'lim dasturlari – bolalarning tovushlarni to'g'ri talaffuz qilishini o'rgatishga qaratilgan maxsus dasturlar;
- Multimedia vositalari – animatsiyalar va audio kitoblar orqali bolalarning eshitish va tushunish qobiliyatini oshirish;
- Logopedik ilovalar – nutqiy mashqlar bajarishga yordam beruvchi mobil ilovalar;
- Virtual reallik (VR) va sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan o'yinlar – nutqiy muloqot va so'z boyligini oshirish uchun maxsus ishlab chiqilgan texnologiyalar.

Shuningdek, pedagoglar tomonidan qo'llanilayotgan kommunikativ yondashuvlar ham nutqiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, dialogik o'qish, rolli o'yinlar va dramatizatsiya texnikalari bolalarning ifodali nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bolalarning nutqiy rivojlanishi u yashayotgan madaniyat va jamiyatga bog'liq. Har bir til va madaniyatning o'ziga xos nutqiy shakllari mavjud bo'lib, bu bola nutqining o'ziga xos rivojlanishiga ta'sir qiladi. Masalan, o'zbek madaniyatida bolalarga ertaklar, maqollar, topishmoqlar va xalq og'zaki ijodi orqali nutqiy rivojlanishga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, boshqa madaniyatlarda ham qo'shiq va she'rlar orqali bolalar nutqining shakllanishiga yordam beriladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tayyorlov guruhi yoshidagi bolalarda nutqni rivojlantirish murakkab va ko'p jihatli jarayon bo'lib, u psixologik va pedagogik omillarga bog'liq. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar nutqini shakllantirishda atrof-muhit, ta'lim jarayoni, shuningdek, psixologik rivojlanish bosqichlari muhim ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion metodlar va yangi texnologiyalardan foydalanish bolalarning nutqiy rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatishi isbotlangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vigotskiy, L. S. Thought and Language. – Massachusetts: MIT Press, 1986. – 168 b.
2. Piadje, J. The Origins of Intelligence in Children. – New York: Norton, 1952. – 419 b.
3. Ushinskiy, K. D. Rodnoe slovo. – Moskva, 1867. – 248 b.
4. Suxomlinskiy, V. A. Sertse otdaiu detyam. – Moskva, 1974. – 383 b.
5. Salomova, G'. Bolalar nutqini rivojlantirish usullari. – Toshkent, 2005. – 112 b.
6. Musurmonova, O. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: «Ilm ziyo», 2010. – 176 b.
7. Bruner, J. Child's Talk: Learning to Use Language. – New York: Norton, 1983. – 208 b.
8. Sharipova, G. S. (2022). Distribution and Modernization of Advanced Pedagogical Practices in the Lesson Process. Current Research Journal of Pedagogics, 3(06), 12–15.
9. Sharipova, G. S. Role of National Decorative Elements in Educating Young Generation // Eastern European Scientific Journal, №3. – 2018. – ISSN: 2199-7977. – B. 90–94.
10. Kalendarova, Z. K. Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda integratsiyani amalga oshirish masalalari // Uzluksiz ta'lim. – Toshkent, 2014. – № 3. – B. 14–19. [13.00.00; №1 2018]
11. Kalendarova, Z. K. Maktabgacha ta'lim: kelajak islohotlari // Ilm häm jamiyat. – Nukus, 2018. – № 1. – B. 65–66. [13.00.00; №1 2018]
12. Kalendarova, Z. K. Organization Work on Developing Mathematical Presentations of Children with the Help of Didactic Games // Eastern European Scientific Journal. – Germany: Ausgabe, 2018. – № 2. – P. 86–93. [13.00.00; №1]

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №6

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.